

Explaining the performance of the 92nd Armored Division of Ahvaz in the first year of the imposed war in stabilizing the aggressor

Nader javani¹| Smaeil Moeiny fard^{2✉}

1. Nader Javani, Ground Department, War College, AJA Command and Staff University, Tehran, Iran. E-mail: naderking1352@gmail.com

2. Smaeil Moeiny fard, Ground Department, War College, AJA Command and Staff University, Tehran, Iran. E-mail: Smaeil732@gmail.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Receive:

19 January 2025

Revise:

19 May 2025

Accept:

10 June 2025

Publish:

21 June 2025

Keywords:

Proving the aggressor, Defense, 92nd Division

In contrast to Iraq's invasion with three armored divisions to the southern axis, the only existing division under the command of the ground forces of the 92nd Division officially enters the defense of the country's borders in order to be able to defend the area while stabilizing the enemy in inappropriate positions and to provide the necessary time for other divisions and forces to intervene. Although the situation of the army and the 92nd Armored Division was in a complicated situation at that time and faced many problems and shortcomings, it was able to resist the Iraqi divisions for 45 days, so the purpose of this study was to explain the performance of the 92nd Armored Division of Ahvaz in the defensive operations of the first year of the Holy Defense in stabilizing the aggressor in order to be able to answer the research question that the performance of the 92nd Armored Division of Ahvaz in the defensive operations of the first year How was the imposed war in stabilizing the aggressor? It should provide a scientific and research answer.

The research method was historical-descriptive

Results: According to the 92nd Armored Division of Ahvaz, with three organizational brigades with less than 50% combat readiness, according to the regulations of operations, even such a unit cannot be placed in caution. However, it stood against 3 Iraqi divisions with 100% combat readiness and was able to resist the enemy for 45 days, the performance of the 92nd Division was very good.

Cite this article: Jawani, N., & Moeinyfard, S., (1404). Explaining the performance of the 92nd Armored Division of Ahvaz in the first year of the imposed war in stabilizing the aggressor. Quarterly Journal of Scientific War Studies, 7 (21), 102-125.

DOI: <http://doi.org/10.22034/qjws.2025.2050628.1264>

© The Author(s)

Publisher: Command and Staff University

تبیین عملکرد لشکر ۹۲ زرهی اهواز در سال اول جنگ تحمیلی در تثبیت متجاوزنادر جوانی^۱ | اسماعیل معینی فرد^۲ ✉

۱. دانشجوی دکتری مدیریت دفاعی، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش ج. ا. ایران، تهران. (نویسنده مسئول)

naderking1352@gmail.com۲. دانشجوی دکتری مدیریت دفاعی، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش، تهران، ایران: Smaeil732@gmail.com

اطلاعات مقاله چکیده:

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۳۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۲/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۲۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۳/۳۱

کلیدواژه‌ها: تثبیت متجاوز، پدافند، لشکر ۹۲

در مقابل هجوم عراق با سه لشکر زرهی به محور جنوبی تنها لشکر موجود با فرمان نیروی زمینی لشکر ۹۲ به طور رسمی وارد دفاع از مرزهای کشور می‌شود تا بتواند ضمن تثبیت دشمن در مواضع نامناسب اقدام به پدافند از منطقه نموده تا زمان لازم را برای وارد عمل شدن سایر لشکرها و نیروها فراهم نماید. با اینکه در آن مقطع وضعیت ارتش و لشکر ۹۲ زرهی در وضعیت بغرنجی قرار داشته و با مشکلات و کمبودهای فراوانی مواجه بوده است اما توانست به مدت ۴۵ روز در مقابل لشکرهای عراقی مقاومت نماید لذا هدف این پژوهش تبیین عملکرد لشکر ۹۲ زرهی اهواز در عملیات‌های پدافندی سال اول دفاع مقدس در تثبیت متجاوز بوده تا بتواند به سؤال پژوهش که عملکرد لشکر ۹۲ زرهی اهواز در عملیات‌های پدافندی سال اول جنگ تحمیلی در تثبیت متجاوز چگونه بود؟ پاسخ علمی و پژوهشی ارائه دهد. روش تحقیق از نوع تاریخی توصیفی بوده است.

نتایج تحقیق: با توجه به لشکر ۹۲ زرهی اهواز با سه تیپ سازمانی با آمادگی رزمی کمتر از ۵۰٪ که بر اساس آیین‌نامه‌های عملیات حتی چنین یگانی نمی‌تواند در احتیاط قرار بگیرد. ولی با تمام توان در مقابل ۳ لشکر عراقی با آمادگی رزمی ۱۰۰٪ ایستاد و توانست ۴۵ روز در مقابل دشمن مقاومت نماید عملکرد لشکر ۹۲ عملکرد خیلی خوبی بوده است.

استناد: جوانی، نادر و معینی فرد، اسماعیل، (۱۴۰۴). تبیین عملکرد لشکر ۹۲ زرهی اهواز در سال اول جنگ تحمیلی در تثبیت متجاوز. فصلنامه علمی مطالعات جنگ، ۷ (۲۱)، ۱۲۵-۱۰۲.

DOI: <http://doi.org/10.22034/qjws.2025.2050628.1264>

ناشر: دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

جنگ تحمیلی عراق علیه ایران به علت جاه‌طلبی صدام حسین و تحریکات ابرقدرت‌هایی چون اتحاد جماهیر شوروی، تعارض منافع کشورهای غربی، تصرف خوزستان و الحاق آن به عراق، حمایت از خلق عرب و درنهایت به بهانه عدم رضایت صدام حسین از مفاد قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر در حالی آغاز شد که ارتش عراق مجهز و در آمادگی کامل رزمی قرار داشت درحالی‌که ارتش ایران به دلایل مختلف که در این مقاله به آن اشاره خواهد شد در موضع ضعف قرار داشت. (حسینی، ۱۳۸۹:۴۹)

ارتش عراق با آمادگی ۱۲ لشکر مجهز و تیپ ۳۶ مستقل زرهی، مکانیزه و مخصوص هم‌زمان از سه محور عمده وارد خاک ایران شد، ولی بدون تردید محور جنوبی یعنی خوزستان (کرانه اروندرود) در بین سه محور، حساس‌ترین و مهم‌ترین، محور تهاجم عراق علیه ایران بود زیرا نبردهای منطقه خرمشهر و آبادان عملاً در صحنه داخلی و جهانی انعکاسات ویژه‌ای داشته و از اثرات مهمی در سرنوشت جنگ داشت. طبق اعلامیه‌های رسمی عراق، کنترل اروند اولین و مهم‌ترین هدف حکومت عراق از آغاز جنگ تحمیلی بود تا با فتح خرمشهر و سپس آبادان، و اشغال بندر ماهشهر و امام خمینی به هدف استراتژیکی که دستیابی و کنترل کامل اروندرود و قسمتی از کرانه خلیج فارس بود دست یابند. (حسینی، ۱۳۹۳: ۱۹) در مقابل هجوم عراق با سه لشکر زرهی به محور جنوبی تنها لشکر موجود در منطقه سرزمینی خوزستان، لشکر ۹۲ زرهی اهواز قرار داشت لذا نیروی زمینی از ساعت ۱۲ روز ۲۰ شهریور ۱۳۵۹ به لشکر ۹۲ آماده‌باش داد و دستور داد نیروها طبق طرح پدافند موجود به مناطق عملیاتی تغییر مکان بدهند و مواضع پدافندی را در امتداد خط مرزی اشغال کنند. با این فرمان لشکر ۹۲ به‌طور رسمی وارد عملیات‌های پدافندی و تأخیری می‌شود تا بتواند ضمن تثبیت دشمن در مواضع نامناسب اقدام به پدافند از منطقه نموده تا زمان لازم را برای وارد عمل شدن سایر نیروها فراهم نماید. لذا در این نوشتار سعی خواهد شد وضعیت ارتش و لشکر ۹۲ زرهی در آن مقطع حساس مورد بازخوانی قرار بگیرد و در ادامه با توجه به وضعیت آن مقطع زمانی عملکرد لشکر ۹۲ زرهی اهواز مورد نقد بررسی قرار بگیرد. تا بتواند به سؤال پژوهش که عملکرد لشکر

۹۲ زرهی اهواز در عملیات‌های پدافندی سال اول جنگ تحمیلی در تثبیت متجاوز چگونه بود؟ پاسخ علمی و پژوهشی ارائه دهد.

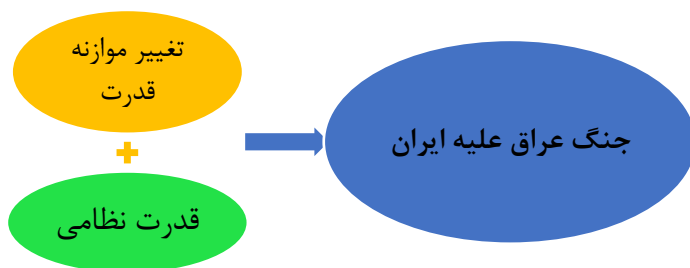
مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش

مبانی نظری

جنگ یکی از عناصر پایدار تاریخ است. اگرچه نوع، شیوه، چهره و شکل جنگ‌ها در دوره‌های مختلف تاریخ تغییر کرده است، ولی این پدیده پیچیده همواره پیامدهای وسیع اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی بسیاری را در پی داشته است (ویل دورانت، ۱۳۶۸: ۲۴۹). جنگ ادامه سیاست است به روش دیگر، براین اساس، جنگ از ذات و ماهیت سیاسی برخوردار است. و رهبران سیاسی برای دستیابی به اهداف خود از ابزارهای نظامی استفاده می‌کنند (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۵: ۳۲).

استراتژیست دریایی معروف انگلیسی جولیان کوربت در خصوص قدرت نیروی زمینی گفته است «از آنجا که بشر بر روی زمین زندگی می‌کند و نه دریا، سرنوشت مهم‌ترین مسائل میان ملت‌های در حال جنگ، همیشه در خشکی به ویژه در شهرها تعیین شده است» (Morgenthau, 1985: 52). نیروی زمینی در ساختار سازمانی با انواع نیروهای آموزش دیده برای عملیات منظم و نامنظم در زمین و هوا قادر است به سرعت دشمن را تثبیت نموده و یا شکست دهد (کیلکالن، ۱۳۹۶: ۲۶). نقش نیروی زمینی در ایجاد قدرت: قدرت نظامی هر دولت به اندازه و قدرت ارتش (نیروی زمینی) و نیروهای پشتیبانی هوایی و دریایی آن دولت بستگی دارد حتی در جهانی هسته‌ای، این ارتش‌ها و خصوصا نیروی زمینی هستند که عنصر قدرت نظامی را می‌سازند. نیروی دریایی و نیروی هوایی قطعا تاثیر به سزایی در جریان ستیزهای نظامی دارند اما در اکثر جنگ‌های قدرت‌های بزرگ این نیروی زمینی هستند که پیروزی نهایی را رقم می‌زنند. بنابراین قدرتمندترین دولت‌ها آنهایی هستند که مهیب‌ترین نیروهای زمینی را در اختیار دارند (جان مرشایمر، ۱۳۹۰: ۶۴). قدرت دولت‌ها عمدتا در نیروی زمینی آنها متمرکز است و نیروی هوایی و نیروی دریایی پشتیبانی کننده است. به عبارت ساده‌تر، قدرتمندترین دولت‌ها صاحبان مستحکم‌ترین و کوبنده‌ترین نیروهای زمینی می‌باشند. این نیروی زمینی است که ابزار نظامی سرنوشت ساز می‌باشد. در جنگ‌ها این یگان‌های بزرگ نیروی زمینی هستند که پیروزی را به ارمغان می‌آورند نه ناوگان هوایی یا دریایی قویترین قدرت‌ها، دولت‌هایی هستند که قدرتمندترین نیروهای زمینی را در اختیار دارند. (جان مرشایمر، ۱۳۹۰: ۹۰).

قدرت نظامی یکی از برجسته‌ترین مؤلفه‌های قدرت ملی است و قدرت دولت‌ها عمدتاً در نیروی زمینی آن‌ها متمرکز است و نیروی هوایی و نیروی دریایی پشتیبانی‌کننده است. به عبارت ساده‌تر، قدرتمندترین دولت‌ها صاحبان مستحکم‌ترین و کوبنده‌ترین نیروهای زمینی می‌باشند. این نیروی زمینی است که ابزار نظامی سرنوشت‌ساز هست. در جنگ‌ها این یگان‌های بزرگ نیروی زمینی هستند که پیروزی را به ارمغان می‌آورند نه ناوگان هوایی یا دریایی قوی‌ترین قدرت‌ها، دولت‌هایی هستند که قدرتمندترین نیروهای زمینی را در اختیاردارند. (جان مرشایمر، ۱۳۹۰: ۹۰)

شکل ۱: چارچوب نظری پژوهش

ادبیات پژوهش:

لشکر ۹۲ زرهی خوزستان: درباره گسترش پادگانی لشکر زرهی خوزستان در مناطق عملیاتی مناسب، در آغاز تشکیل این لشکر بررسی‌های زیادی به عمل آمد. واحدهای این لشکر ابتدا بر اساس تسهیلات ساختمانی موجود در منطقه پادگان‌های اهواز، دزفول و نفت سفید مستقر شدند. درباره استقرار پادگانی دزفول و اهواز تردیدی وجود نداشت، اما منطقه مورد بحث، منطقه خرمشهر و آبادان بود. در سال ۱۳۴۶ که امکان برخورد نظامی ایران با عراق به‌طور جدی مورد بررسی قرار گرفت، بعضی از فرماندهان آن وقت معتقد بودند که یک تیپ زرهی در منطقه عمومی خرمشهر مستقر شود، برای این منظور، پادگانی در شرق یا غرب رودخانه کارون و در شرق خرمشهر احداث گردد. نظریه دیگر این بود که نباید یک پادگان نظامی در نزدیکی مرز ساخته شود، زیرا در صورت بروز مخاصمات، ارتش عراق می‌توانست با توپخانه متوسط دوربرد خود تهدید جدی غیرمترقبه‌ای برای این

پادگان ایجاد کند و با یک حرکت ناگهانی پادگان را اشغال نماید. لذا طرح احداث پادگان در نزدیکی خرمشهر کنار گذاشته شد و برای ارائه عکس‌العمل سریع در مقابل تهدید احتمالی ارتش عراق در محور شلمچه - خرمشهر تدابیر دیگری اتخاذ گردید بنابراین با توجه به مطالب یادشده، خطر تهدید جدی ارتش عراق در محور بصره - شلمچه - خرمشهر از اوایل دهه ۱۳۴۰ مورد نظر ارتش ایران بود. (حسینی، ۱۳۹۳: ۲۳)

از نظر گسترش پادگانی، فقط همان لشکر زرهی خوزستان در منطقه در عملیاتی از مهران در شمال تا دهانه فاو در جنوب در طول بیش از ۵۰۰ کیلومتر جبهه عراق مستقر بود و امکان عکس‌العمل سریع در مقابل تجاوز ناگهانی ارتش عراق در صحنه عملیات جنوب را داشت (خوشرو، ۱۴۰۱: ۹)

لشکر زرهی اهواز در آغاز به نام لشکر ۸ زرهی و از سال ۱۳۴۷ به نام لشکر ۹۲ زرهی نام‌گذاری و تا سال ۱۳۵۴ با تجهیز به پاسگان تانک چیفتن و ام-۶۰ و دارا بودن حدود ۳۱۸ دستگاه تانک، یکی از قوی‌ترین لشکرهای زرهی در خاورمیانه محسوب می‌گردید. این لشکر در دوران انقلاب و ۲۰ ماه بعد از پیروزی آن صدمات زیادی دید که از جمله انتقال بی‌رویه کارکنان پایور و تغییر و تحولات ناشی از پیامدهای کودتای نقاب و تصفیه‌های گسترده به افت توان رزمی عمده‌ای منجر شد.

موقعیت جغرافیایی استان خوزستان و وسعت آن:

استان خوزستان با مساحتی بالغ بر ۶۴۰۵۷ کیلومترمربع از شمال به استان لرستان، استان ایلام و از غرب به کشور عراق و از جنوب به خلیج فارس و از شرق به استان‌های چهارمحال بختیاری، کهگیلویه، بویراحمد و سلسله جبال زاگرس محدود است و به دو بخش متمایز زیر تقسیم می‌شود:

الف- منطقه کوهستانی در شمال و شرق.

ب- منطقه جلگه‌ای، ذوعارضه و بیابانی در جنوب و جنوب غربی.

از نظر نظامی به‌طور کلی زمین خوزستان برای مانور واحدهای زرهی و پیاده مکانیزه بسیار مناسب است.

استان خوزستان از طرف شمال از طریق جاده اندیمشک، دوکوهه، تنگ فنی به استان لرستان و از طریق دهلران به استان ایلام و از طرف جنوب (آبادان و ماهشهر و امیدیه) به استان کهگیلویه و بویراحمد متصل است. هر دو محور از نظر نظامی، اقتصادی و ارتباطی دارای اهمیت زیادی هستند و ارتباط این استان را با مرکز کشور برقرار می‌کنند. ولی محور اندیمشک - خرم‌آباد از اهمیت بالاتری برخوردار است. (عزتی، ۱۴۰۱: ۷۶)

عوامل مؤثر بر کاهش آمادگی رزمی لشکر ۹۲ قبل از شروع جنگ تحمیلی

۱) بحران در لشکر ۹۲ زرهی کودتای نقاب که منجر به ایجاد بحران در لشکر ۹۲ شد. با کشف کودتای نقاب در ۱۸ تیرماه. بلافاصله فرمانده وقت لشکر (سرهنگ ستاد فرزانه)، فرماندهان تیپ‌های ۲ و ۳ فرمانده توپخانه لشکر، فرمانده پشتیبانی لشکر و تعداد دیگری از فرماندهان گردان و افسران و درجه‌داران دستگیر، و زندانی شدند

۲) معرفی افراد غیرمتخصص و آموزش ندیده به‌عنوان فرمانده یگان‌های عملیاتی: استاندار وقت خوزستان، صبح روز ۱۹ تیر ۱۳۵۹ در ستاد لشکر حضور یافتند و عناصری از سپاه پاسداران شهرهای اهواز، دزفول، آبادان و ماهشهر را به سمت فرمانده لشکر و تیپ‌های تابعه، پایگاه دریایی خرمشهر، پایگاه هوایی دزفول و ژاندارمری ناحیه خوزستان منصوب کرد که کنترل لشکر و پایگاه‌های هوایی، دریایی و ژاندارمری خوزستان را در دست گرفتند. به‌این ترتیب وضعیت لشکر ۹۲ زرهی کاملاً به هم‌ریخت و ضربه مهلک دیگری بر توان رزمی این لشکر وارد شد. (حسنی سعدی، ۱۳۹۹: ۶۶) آن هم ۴۵ روز قبل از شروع تهاجم سراسر عراق به ایران.

۳) فرماندهی یگان‌های لشکر ۹۲: با وجود اینکه قریب دو ماه از جریان کودتای نقاب گذشته بود ولی هنوز فرماندهان جدید برای یگان‌های اصلی لشکر تعیین نشده بود. سرپرستی لشکر به عهده معاون لشکر و سرپرستی تیپ ۱ به سرگرد مخابرات صفری و سرپرستی تیپ ۲ به سرگرد مخابرات مظاهری و سرپرستی تیپ ۳ به سرگرد زرهی صفوی واگذار شده بود(بنابر تخصص هیچ‌گاه یک افسر مخابرات توانایی اداره یک تیپ زرهی را ندارد چه

برسد در عملیات شرکت نماید.) و سرپرستی گردان‌ها نیز به افسران جوانی واگذار شده بود که شرایط علمی و تجربی لازم برای مدیریت یگان‌ها را نداشتند

(۴) روحیه کارکنان لشکر ۹۲: اثرات ناگوار روانی کودتای نافرجام و عملکرد نادرست استاندار خوزستان و اعدام‌های پس‌از آن، سبب شده بود روحیه کارکنان لشکر ۹۲ کاهش پیدا نماید و حتی از انجام امور روزانه خود نیز غافل شده بودند.

(۵) آزادی نقل و انتقالات کارکنان سازمانی ارتش، بر اساس نظر شورای انقلاب آزاد شدن نقل و انتقال کارکنان پایور سبب شد تعداد زیادی از خدمه تانک‌های و تعمیرکاران که از وضعیت و شرایط سخت منطقه خوزستان ناراضی بودند. به سایر واحدهای دیگر منتقل شوند و سبب کاهش آمادگی رزمی اولین لشکر مقابله‌کننده در مقابل تهاجم عراق شود.

(۶) استعداد لشکر به حدود ۵۰٪ استعداد سازمانی تقلیل یافته بود. قبل از آغاز جنگ هیچ‌گونه اقدام مؤثری برای بالا بردن استعداد رزمی این لشکر به عمل نیامد. (خوشرو، ۱۴۰۱: ۳۸)

پدافند: اقداماتی است که در طی آن با استفاده از کلیه وسایل و امکانات موجود از پیشروی و هجوم دشمن جلوگیری به عمل آورده و یا نیروهای تک‌ور او منهدم می‌گردد

پدافند معمولاً با حفظ و نگهدار زمین همراه است. (معین‌وزیری، ۱۳۹۴: ۴۳)

پدافند منطقه‌ای: پدافندی که در آن سعی می‌شود زمینی مشخص کنترل و حفظ شود و برای متوقف ساختن و دفع تک دشمن روی آتش و نیروها به کار رفته در مواضع پدافندی جلو تاکید می‌شود. بنابراین حداکثر توان رزمی به یگان‌های در خط اختصاص داده خواهد شد، در این پدافند فرمانده درگیری قطعی را کاملاً در منطقه مقدم پدافندی می‌پذیرد. (رستمی، ۱۳۸۶: ۲۰۶)

مقایسه تطبیقی نیروهای متجاوز با لشکر ۹۲ زرهی در هنگام تجاوز عراق به

ایران

الف) تعداد لشکرهای اختصاص یافته عراق به منطقه جنوب: عراق با ۱۲ لشکر به ایران حمله کرد در حالی که عمده قوایش، یعنی ۸ لشکر در سه محور، در شمال به سمت دزفول، در مرکز به سوی سوسنگرد و اهواز و در جنوب به سمت آبادان و خرمشهر حمله کردند (شیدایی، ۱۳۹۴: ۲۶۰)

ب) در جبهه عملیاتی جنوب (از چنگوله در شمال تا دهانه خلیج فارس در جنوب) به طول ۴۵۰ الی ۵۰۰ کیلومتر در مقابل این حجم از نیرو تنها ۹۲ زرهی آن هم فقط با ۵۰٪ درصد توان عملیاتی قرار داشت. (حسینی، ۱۳۹۲: ۲۶۶)

پ) سازمان لشکر ۹۲ در مقابل ۸ لشکر عراقی (خوشرو، ۱۴۰۱: ۴۱) (حسینی، ۱۳۹۲: ۸۲)

ردیف	یگان	محور مورد تهاجم	استعداد یگان
۱	تیپ ۲	شمال خوزستان (منطقه عین خوش)	چهار گردان (۱ گردان ۲۰۷ ۲ گردان ۲۵۶ زرهی ۳ گردان ۱۰۵ مکانیزه ۴ گردان ۲۸۳ سوار زرهی)
۲	تیپ ۳	محور بستان- سوسنگرد	چهار گردان (۱ گردان ۲۶۱ ۲ گردان ۲۹۳ زرهی ۳ گردان ۱۰۰ و گردان ۱۴۵ مکانیزه)
۳	تیپ ۱	محور جنوب اهواز (محور خرمشهر - آبادان)	پنج گردان (۱ گردان ۲۳۲ ۲ گردان ۲۶۴ تانک ۳ گردان ۱۵۱ پیاده ۴ گردان ۱۶۵ مکانیزه ۵ گردان ۲۲۱ سوار زرهی)
۴	سایر یگان‌ها		(۱ هنگ ژاندارمری آبادان ۲ گردان تفنگداران دریایی ۳ گارد ساحلی خسروآباد)

برای بررسی بهتر و درک موقعیت و مقایسه نیروهای خودی و دشمن منطقه جنوبی خوزستان به سه قسمت که هر کدام به یکی از تیپ‌های لشکر ۹۲ واگذار شده مورد بررسی قرار گرفته و اقدامات پدافندی هر کدام مجزا ذکر شده است

الف) محور شمالی خوزستان که معبر عین خوش- دوست فک- شوش- دزفول بود که به تیپ ۲ لشکر ۹۲ واگذار شد.

جدول (۱-۱) استعداد تیپ ۲ لشکر ۹۲ در محور شمالی

ردیف	یگان اصلی	محل استقرار	استعداد یگان
۱	تیپ ۲	عین خوش - دوست	۱ گردان مکانیزه + ۱ گردان سوار زرهی
۲	تیپ ۲	عین خوش - دوسک	۳ گردان تانک
۳	گروه رزمی ۳۷	عین خوش - دوسک	گروه رزمی (گروهان تانک + ۱ گروهان پیاده)
۴	گردان توپخانه	عین خوش - دوسک	۲ گردان توپخانه

جدول (۱-۲) استعداد ارتش عراق در محور شمالی در منطقه تیپ ۲

ردیف	یگان اصلی	محل استقرار	استعداد یگان
۱	گردان پیاده مکانیزه	خوزستان	۱۰ گردان مانوری
۲	گردان تانک	خوزستان	۱۴ گردان مانوری
۳	گردان توپخانه	خوزستان	۹ گردان آتش
۴	گردان پیاده	خوزستان	۳ گردان مانوری
۵	گارد مرزی	خوزستان	۶ گردان مانوری

۱) تیپ ۲ لشکر ۹۲ زرهی با ۵ گردان مانوری به همراه ۲ گردان توپخانه در مقابل ۳۲ گردان مانوری دشمن و ۹ گردان توپخانه عراق اقدام به پدافند نموده است ۸ روز در برابر پیشروی دشمن مقاومت نموده و در این راه از خود تلاش و شجاعت بی نظیری به نمایش گذاشته است تیپ ۲ از نظر توان رزمی در مقابل دشمنی مقاومت نموده است که از نظر تعداد گردان‌های مانوری ۶ برابر و از نظر گردان‌های توپخانه ۴ برابر بوده است پس به طور یقین عملکرد خیلی خوبی از خود نشان داده است

۲) هدف ارتش متجاوز از تک در دو معبر اصلی منطقه عین خوش و دوسک تصرف شهرهای شوش و اندیمشک و قطع ارتباط خوزستان با سایر قسمت‌های کشور ایران در

محور تهران، خرم‌آباد، اندیمشک بود. که با رشادت‌های تیپ ۲ موفق نشد لذا در این مورد نیز عملکرد لشکر ۹۲ (تیپ ۲) خیلی خوب بوده است.

۳) تیپ ۲ لشکر ۹۲ قبل از شروع جنگ با انهدام پاسگاه سمیده، انهدام برج صدام و انهدام پاسگاه سوبه و کمک به پاسگاه‌های طلاییه و دسته‌های تانک جهت پاسگاه‌های چیلات علیرغم آنکه خود از نظر نیروی انسانی و تجهیزات در مضیقه بوده است عملکرد خوبی داشته است.

۴) تیپ ۲ لشکر ۹۲ با مقاومت در مقابل دشمنی با توان ۶ برابر خود در عملیات پدافندی مانع از تصرف دشت نادری و ساحل غری رودخانه کرخه کور شد لذا از این جهت نیز عملکرد خیلی خوبی داشته است.

۵) تیپ ۲ در هشت روز اول چنان مقاومتی از خود نشان داده که اگر یک نیروی احتیاط کافی در اختیار داشت حتی می‌توانست با تعقیب و استفاده از موفقیت دشمن را از مرز بیرون براند.

۶) تیپ ۲ در مواضع پدافندی حمله‌های پیگیری دشمن را مرتباً دفع می‌نماید و در مواضع مستقر بوده است. به علت استقرار تیپ ۲ در مواضع پدافندی از تاریخ ۵/۷ الی ۹/۷ در ۲ روز مجموعاً حدود ۵۰ دستگاه تانک خودرو زرهی دشمن از بین می‌رود در نتیجه با انهدام ۵۰ دستگاه تانک دشمن در ۲ روز پدافند خیلی خوبی از خود ارائه نموده است.

۸) در روز هشتم مهر ۱۳۵۹ تیپ ۲ با مقاومت خود ۳ بار در یک روز حمله دشمن را دفع نموده است و حدود ۲۵ دستگاه از خودروهای زرهی دشمن را نابود شده است. لذا تیپ ۲ با سه بار دفع تک دشمن در یک روز پدافند خیلی خوبی از خود ارائه نموده است. (خوشرو، ۱۴۰۱: ۱۳۹)

ب) محور میانی خوزستان، معبر وصولی شماره ۳ (عماره- سو بله- بستان - سوسنگرد) که به تیپ ۳ لشکر ۹۲ واگذار شد.

جدول (۳-۱) استعداد نیروهای دشمن در محوری میانی خوزستان

ردیف	یگان اصلی	محل استقرار	استعداد یگان
۱	لشکر ۹- تیپ ۳۵	سو بله - بستان	۳ گردان تانک
۲	لشکر ۹- تیپ ۳۱	سو بله - بستان	۴ گردان نیروی مخصوص
۳	لشکر ۹- تیپ ۴۳	سو بله - بستان	۴ گردان تانک
۴	لشکر ۹-	سو بله - بستان	۴ گردان توپخانه

جدول (۴-۱) استعداد نیروهای خودی در محوری میانی خوزستان

ردیف	یگان اصلی	محل استقرار	استعداد یگان
۱	تیپ ۳ لشکر ۹۲	سو بله - فکه	گردان ۲۶۱ + گردان ۲۹۳ (۲ گردان تانک)
۲	تیپ ۳ لشکر ۹۲	سوسنگرد - حمیدیه	گردان ۱۰۰ + ۱۴۵ مکانیزه (۲ گردان مکانیزه)
۳	نیروهای ژاندارمری	سوسنگرد - حمیدیه	در حد یک گروهان
۴	تیپ ۳ لشکر ۹۲	سوسنگرد - حمیدیه	۱ گردان توپخانه

اقدامات پدافندی تیپ ۳ در محور میانی خوزستان:

۱) تیپ ۳ لشکر ۹۲ زرهی با ۳ گردان مانوری به همراه ۱ گردان توپخانه در مقابل ۱۱ گردان مانوری دشمن و ۴ گردان توپخانه عراق اقدام به پدافند نموده است تیپ ۳ از نظر توان رزمی در مقابل دشمنی مقاومت نموده است که از نظر تعداد گردان‌های مانوری ۳ برابر و از نظر گردان‌های توپخانه ۴ برابر بوده است در نتیجه از نظر توان رزمی، برتری کامل با دشمن بوده است. لذا هر چند برتری با دشمن بود ولی تیپ ۳ نتوانسته پدافند منطقی از خود ارائه دهد لذا عملکرد ضعیفی از خود ارائه نموده است.

۲) تیپ ۳ در روز ششم مهرماه با یک عملیات پدافندی مناسب تک دشمن را دفع نموده و ضمن عقب راندن دشمن مانع از دستیابی آنان به تپه‌های قولی آباد در شمال جاده سوسنگرد شدند تا منطقه‌ی غرب اهواز از جمله حمیدیه و سوسنگرد از تصرف دشمن در امان بماند. لذا عملکرد خوبی داشته است.

۳) در روز ششم مهرماه تیپ ۳۵ زرهی دشمن به همراه یک گردان نیروی مخصوص موفق می‌شود مقاومت سوسنگرد را بشکند و وارد شهر شود لذا عملکرد تیپ ۳ عملکرد ضعیفی بوده است.

پ) محور جنوبی خوزستان، که خود به دو معبر شماره ۴ (کوشک - جفیر - حمیدیه - اهواز) را بر عهده داشت و معبر شماره ۵ که تنومه - شلمچه - خرمشهر که بر عهده تیپ ۱ و قرارگاه اروند گذاشته شده بود.

جدول (۵-۱) استعداد نیروهای خودی در محور جنوبی خوزستان:

ردیف	یگان اصلی	محل استقرار	استعداد یگان
۱	تیپ ۱ (۹۰ کیلومتر)	کوشک - اهواز	۱ گردان پیاده + ۱ گردان مکانیزه
۲	تیپ ۱	کوشک - اهواز	۲ گردان تانک
۳	تیپ ۱	کوشک - اهواز	۲ گردان توپخانه
۴	تیپ ۱	شلمچه - خرمشهر	گردان ۱۵۱ پیاده دژ
۵	تیپ ۱	شلمچه - خرمشهر	گردان ۱۶۵ پیاده مکانیزه
۶	تیپ ۱	شلمچه - خرمشهر	گردان ۲۳۲ تانک
۷	قرارگاه اروند	شلمچه - خرمشهر	عناصری از نیروهای ژاندارمری در حد یک گروهان
۸	قرارگاه اروند	شلمچه - خرمشهر	نیروهای مردمی و سپاه در حد یک گردان
۹	لشکر ۹۲	شلمچه - خرمشهر	گردان ۱۵۵ م توپخانه و دو گروهان آتشبار ۱۳۰ م
۱۰	گردان تکاور دریایی	خرمشهر	یک گردان

جدول (۱۱-۴) استعداد نیروهای دشمن در محور جنوبی خوزستان:

ردیف	یگان اصلی	محل استقرار	استعداد یگان
۱	تیپ ۲۶	تنومه - شلمچه	۲ گردان تانک علی و حسین + گردان توپخانه
۲	تیپ ۲۰ مکانیزه	تنومه - شلمچه	۲ گردان مکانیزه + ۱ گردان تانک
۳	تیپ ۱۵ مکانیزه	تنومه - شلمچه	۲ گردان مکانیزه + ۱ گردان تانک
۴	تیپ ۶ زرهی	شلمچه - خرمشهر	۳ گردان تانک + ۱ گردان مکانیزه
۵	تیپ ۱۲ زرهی	شلمچه - خرمشهر	۳ گردان تانک + ۱ گردان مکانیزه
۶	تیپ ۸ مکانیزه	شلمچه - خرمشهر	۳ گردان مکانیزه + ۱ گردان تانک
۷	توپخانه لشکر ۳	شلمچه - خرمشهر	۵ گردان توپخانه
۸	تیپ ۳۳ نیروی	شلمچه - خرمشهر	۳ گردان نیروی مخصوص

اقدامات پدافندی تیپ ۱ در محور جنوبی خوزستان

۱ تیپ ۱ لشکر ۹۲ زرهی با ۷ گردان مانوری و یک گردان نیروی‌های مردمی و عناصر ژاندارمری که به‌وسیله ۲ گردان توپخانه تقویت می‌شدند. در برابر ۲۳ گردان مانوری که با ۶ گردان توپخانه تقویت‌شده بودند پدافند خیلی خوبی از خود ارائه نمود.

۲) تیپ ۱ لشکر ۹۲ به علت کمبود نیرو در زمینی به وسعت ۹۰ کیلومتر گسترش یافته بود لذا با توجه به وسعت منطقه‌ای که پوشش داده است عملکرد خیلی خوبی داشته است.

۳) مقاومت گردان دژ با وجود کمبود نیروی انسانی ۶۰ درصدی به مدت ۷ روز در برابر یک تیپ زرهی و یک تیپ نیروی مخصوص دشمن، عملکرد خیلی خوبی داشته است

۴) مقاومت گردان ۱۶۵ و در برابر تیپ ۳۶ زرهی دشمن که منجر به تلفات بیش از ۱۰۰ نفر از عناصر دشمن در خرمشهر شد. در نتیجه عملکرد گردان ۱۶۵، عملکرد خیلی خوبی بوده است.

۵) مقاومت یک ستوان با چند گروه تفنگ ۱۰۶ از گردان دژ در برابر دو تیپ زرهی دشمن چنان عرصه را برای نیروهای دشمن با امکانات فراوان تنگ می‌نماید که منجر می‌شود برای سر او جایزه تعیین نمایند عملکرد خیلی خوبی بوده است.

۶) مقاومت پادگان دژ در برابر نیرویی چند برابر توان رزمی که موجب شده بود تصرف پادگان دژ به یک رؤیا برای صدام مبدل شود در نتیجه عملکرد خیلی خوب بوده است.

۷) پادگان دژ در مدت یک هفته اول جنگ بیش از ۵ فرمانده گروهان و ۵ فرمانده گردان خود را از دست داد تا در پدافندی نابرابر بتوان پادگان را حفظ کند لذا مقابله یک نیروی اندک در مقابل نیرویی چند برابر و دادن آخرین شهدا نشان از عملکرد خیلی خوب این گردان بوده است.

۸) در روز ۸ مهرماه عناصر باقیمانده گردان ۱۵۱ و گردان ۱۶۵ چنان مقاومت نمودند که موقعی که گردان ۸ نیروی مخصوص دشمن که همه تکاور و از بهترین سربازان پیاده عراق بودند تا ۸۰۰ متری پل نو رسیدند با قبول شکست عقب‌نشینی نمودند لذا عملکرد تیپ ۱ در این روز نیز خیلی خوب بوده است.

۹) مأموریت تیپ ۶ زرهی که به جاده اهواز رسیده و توانسته بود تا جاده کمربندی شمال خرمشهر پیشروی کند تصرف پادگان دژ بود که با پایداری نیروهای مستقر در پادگان دژ مجبور به عقب‌نشینی شد. لذا عملکرد تیپ ۱ در این روز نیز عملکرد خیلی خوبی بوده است.

۱۰) علت تهاجم دشمن در معبر شلمچه - خرمشهر. این بود که محور شلمچه - خرمشهر نزدیک‌ترین و ساده‌ترین محور وصولی از بصره به خرمشهر بود. مسافت بین شلمچه تا شهر خرمشهر حدود ۱۷ کیلومتر است و با توجه به برتری نسبی توان رزمی ارتش عراق به ارتش ایران که حدود چهار به یک بود، نیروهای زرهی و مکانیزه عراق برآورد می‌کردند در ظرف یک روزه کنار شهر خرمشهر برسند و در مدت دو یا سه روز خرمشهر را اشغال کنند و با عبور از پل خرمشهر - آبادان، جزیره آبادان را نیز در ظرف چند روز اشغال نمایند، به نحوی که در مدت یک هفته، ارتش عراق به مهم‌ترین هدف سیاسی نظامی خود که اشغال تمام کرانه شمالی اروندرود بود، دسترسی پیدا کند اما با مقاومت نیروی‌های تیپ ۱ حتی بعد از یک هفته نتوانست خرمشهر را تصرف کند در نتیجه تیپ ۱ با پدافند در مقابل ۳ تیپ عراق و حفظ شهرهای خرمشهر آبادان با کمترین نیرو و استعداد موجودی ۵۰٪ عملکرد خیلی خوبی از خود نشان داده است.

۱۱) از آنجایی که فقط یک مانع طبیعی در معبر شلمچه - خرمشهر وجود داشت که آن هم بافاصله ۵ کیلومتری قابل دور زدن بود تا از جاده اهواز - خرمشهر به خرمشهر نزدیک شده و آن را تصرف نمایند ولی به علت مقاومت عناصر تیپ ۱ موفق نشدند لذا عملکرد تیپ ۱ خیلی خوب بوده است.

۱۲) با توجه به مقاومت هفته اول لشکر ۹۲ در مقابل نیروی ۴ برابر خود، دشمن ۳۴ روز تمام در پشت دروازه‌های خرمشهر، ماند از طرفی خرمشهر هرگز سقوط نکرد، بلکه تنها قسمت مهمی از شهر در شمال رود کارون سقوط کرد، ولی زمین خرمشهر در جنوب کارون به علت مقاومت نیروهای خودی به تصرف دشمن درنیامد در نتیجه عملکرد تیپ ۱ خیلی خوب بوده است.

۱۳) در محور شلمچه - بصره برای پدافند در مقابل سرپل دشمن که یک تیپ زرهی تقویت شده، آن را اشغال کرده بودند به حداقل ۳ گردان مکانیزه تقویت شده نیاز بود در حالی که استعداد نیروهای مدافع به اندازه استعداد یک گردان پیاده بود، اما همین نیروهای کم درنبرد روزهای ۲۶ و ۲۷ در خرمشهر موفق شدند نیروهای دشمن را به عقب برانند و با همان نیروی اندک درنبردهای روز ۲۸ مهرماه، مواضع خود را در خرمشهر و شمال آبادان حفظ کنند. در نتیجه تیپ ۱ عملکرد خیلی خوبی از خود نشان داده است.

۱۴) با توجه به استعداد موجودی گردان ۲۳۲ تانک که قدرت مهم قرارگاه اروند بود، کمتر از ۶۰٪ استعداد رزمی خود را داشته است. از ۵۳ دستگاه تانک سازمانی آن، فقط ۳۲ دستگاه حاضر به کار بود و از نظر کارکنان، استعداد رزمی این گردان کمتر از ۵۰٪ بود. از طرفی گردان ۱۶۵ مکانیزه و ۱۵۱ دژ نیز در همین شرایط بودند و پاسگاه‌های ژاندارمری و عناصر هنگ ژاندارمری آبادان فاقد سلاح سنگین بودند و وضع کارکنان، آن‌ها نیز از واحدهای ارتش بهتر نبود لذا با توجه به جمع کل استعداد رزمی یگان‌های اروند که وظیفه دفاع از خرمشهر را بر عهده داشتند و خود کمتر از یک تیپ مکانیزه ارتش عراق بود، پدافند این قرارگاه که مبنای آن تیپ ۱ لشکر ۹۲ بوده است پدافند این تیپ خیلی خوب بوده است.

نتایج به دست آمده از مصاحبه: نتایج به دست آمده از ۷ نفر از پیش کسوتان دفاع مقدس که در لشکر ۹۲ زرهی خدمت نموده و یا اینکه اشرافیت کامل به عملیات‌های این لشکر داشتند چنین حاصل شد.

برای پوشش مناطق شش گانه در منطقه جنوب که جمعاً حدود ۴۰۰۰ کیلومتر طول خط آن است. لشکر ۹۲ علاوه بر یگان‌های سازمانی؛ فقط یک گروه رزمی از تیپ ۳۷ زرهی شیراز را در اختیار داشت. با توجه به صدماتی که به لشکر ۹۲ بعد از انقلاب وارد شده بود و توان آن به کمتر از ۵۰٪ رسیده بود در حالی که در آن مقطع سپاه هنوز سازمان منظمی نداشت و نیروی مردمی آموزش نیز آموز مناسبی نداشتند ولی لشکر ۹۲ توانست در مقابل ۶ لشکر متجاوز عراق ایستادگی نموده و دشمن را به مدت ۳۸ روز پشت شهرهای خرمشهر و آبادان و سوسنگرد تثبیت نماید. و علاوه بر آن در عملیات‌های پدافندی شامل

۱- عملیات پدافندی خرمشهر ۱۳۵۹/۶/۳۱

۲- عملیات پدافندی شمال آبادان ۱۳۵۹/۶/۳۱

۳- عملیات پدافندی پای پل کرخه ۱۳۵۹/۸/۹

۴- عملیات پدافندی سوسنگرد ۱۳۵۹/۹/۲

۵- عملیات پدافندی شوش ۱۳۶۰/۱۲/۲۹

۶- عملیات پدافندی جزابه

۷- عملیات پدافندی حسینییه و عملیات پدافندی کرخه و شوش شرکت نمود.

پیشینه‌های پژوهش :

۱) قهرمانپور، محمد علی و سجادپور، سید کاظم: ۱۴۰۲ در مقاله‌ای تحت عنوان برآوردهای اطلاعاتی ارتش جمهوری اسلامی ایران از تحرکات نظامی رژیم بعث عراق در سال ۱۴۰۲ اشاره نموده است ارتش جمهوری اسلامی ایران قبل از شروع جنگ تحمیلی بارهای خطر تهاجم ارتش عراق را به مرزهای کشور را به مسئولین کشور اطلاع داده بوده و ضمن تهیه برآوردهای اطلاعاتی شفاف و پیش‌بینی متعدد و انعکاس حمله عراق به رده‌های تصمیم‌ساز، در حد مقدمات خود اقدام به صدور طرح‌های عملیاتی نموده بود.

۲) حسینی، ناصر، در مقاله‌ای تحت عنوان راهبردهای دفاعی ارتش ج.ا.ا در جنگ ایران و عراق (مطالعه موردی طرح دفاعی ابوزر) در سال ۱۴۰۱ می‌نویسد پس از آغاز جنگ ارتش ج.ا.ا راهبردهای از پیش تدوین شده خود را به اجرا گذاشت و مانع دستیابی دشمن به اهداف و راهبردهای از پیش تعیین شده گردید. این در حالی است که عملکرد ارتش در آغاز جنگ تحمیلی تا کنون مورد مناقشه است.

۳) داوری، امین و سلطان‌احمدی، مجتبی در مقاله‌ای تحت عنوان بررسی نقش ارتش ج.ا.ا در نخستین سال جنگ در مقابله و تثبیت متجاوز ارتش بعث عراق در جبهه جنوب در سال ۱۴۰۰ می‌نویسد. نیروهای سه‌گانه ارتش با وجود تنگناهای و مشکلات در سال نخست جنگ توانستند در برابر حمله نخست دشمن مقاومت کرده و روند حرکت دشمن را به مرور کند و متوقف نمایند و با توقف پیشروی قوای بعثی فرصت لازم برای جذب، آموزش و اعزام نیروهای مردمی و سایر نیروهای مسلح را فراهم آورند.

۴) صمدی زروندی در کتابی تحت عنوان اطلس جنگ ایران و عراق می‌نویسد؛ هر چند عراق با هدف اشغال سه روزه خوزستان به مرزهای ایران حمله کرد ولی در هفته اول تنها توانست شهرهای کوچکی در حد و اندازه یک بخش را اشغال کند ولی در تصرف شهرهای مهم با مقاومت سرسختانه نیروهای مسلح ایران روبرو شد بطوریکه در جبهه جنوب پشت دروازه‌های خرمشهر، اهواز و پشت رودخانه‌های کرخه متوقف شد.

روش‌شناسی پژوهش:

تجزیه و تحلیل داده‌ها:

از جمع‌بندی تجزیه و تحلیل حاصل، خبرگان و اسناد و مدارک نتایج زیر حاصل گردید: لذا در بحث پدافند منطقه می‌توان عملکرد لشکر را در قالب جدول زیر به تصویر کشید.

ردیف	نوع یگان	هدف دشمن	مقایسه آماری نیروی خودی با نیروی دشمن	عملکرد
------	----------	----------	---------------------------------------	--------

خیلی خوب	۵ گردان مانوری خودی با توان رزمی ۵۰٪ در مقابل ۳۲ گردان مانوری دشمن با توان ۱۰۰٪ ولی ارائه یک پدافند منطقی	انهدام نیروی ایرانی	تیپ ۲	۱
خیلی خوب	۲ گردان توپخانه خودی در مقابل ۹ گردان توپخانه دشمن	ادامه تک	تیپ ۲	۲
خیلی خوب	مقاومت ۸ روزه در مقابل نیروی ۶ برابر	ادامه تک	تیپ ۲	۳
خیلی خوب	عدم موفقیت در تصرف شهرهای دزفول و اندیمشک	دستیابی به شهرهای دزفول	تیپ ۲	۴
خیلی خوب	عدم موفقیت دشمن در قطع ارتباط تهران - اندیمشک	قطع ارتباط تهران خرم‌آباد - اندیمشک	تیپ ۲	۵
خیلی خوب	عدم تصرف دشت نادری و تصرف ساحل رودخانه کرخه کور	تصرف دشت نادری و تصرف ساحل رودخانه کرخه کور	تیپ ۲	۶
خیلی خوب	مقاومت دوروزه و انهدام ۵۰ دستگاه تانک دشمن	ادامه تک	تیپ ۲	۷
خیلی خوب	دفع ۳ بار تک دشمن در یک روز و انهدام ۲۵ دستگاه خودروی زرهی دشمن	ادامه تک	تیپ ۲	۸
ضعیف	عدم تهیه مواضع پدافندی توسط نیروهای تیپ ۲ و رخنه دشمن در مواضع پدافندی	رنه در مواضع پدافندی	تیپ ۲	۹
متوسط	۳ گردان مانوری خودی با توان رزمی ۵۰٪ در مقابل ۱۱ گردان مانوری با	انهدام نیروی ایرانی	تیپ ۳	۱۰

	توان رزمی ۱۰۰٪ دشمن مقاومت نمود			
متوسط	۱ گردان توپخانه خودی در مقابل دشمن با ۴ گردان توپخانه مقاومت نمود	ادامه تک	تیپ ۳	۱۱
ضعیف	موفقیت دشمن در تصرف شهر بستان	تصرف شهر بستان	تیپ ۳	۱۲
ضعیف	موفقیت دشمن در تصرف سوسنگرد پس از ۶ روز از شروع تک زمینی	تصرف شهر سوسنگرد	تیپ ۳	۱۳
خیلی خوب	عدم موفقیت دشمن در تصرف ارتفاعات قولی آباد و حفظ جاده سوسنگرد - اهواز	تصرف ارتفاعات قولی آباد و قطع جاده سوسنگرد اهواز	تیپ ۳	۱۴
ضعیف	عدم تهیه مواضع پدافندی توسط نیروهای تیپ ۳ و رخنه دشمن در مواضع پدافندی	رنه در مواضع پدافندی	تیپ ۳	۱۵
خیلی خوب	۷ گردان مانوری خودی با توان رزمی ۵۰٪ و یک گردان مردمی به همراه عناصری از هنگ ژاندارمری در مقابل ۲۳ گردان مانوری با توان رزمی ۱۰۰٪ دشمن مقاومت نمود	انهدام نیروهای ایرانی	تیپ ۱	۱۶
خیلی خوب	۲ گردان توپخانه خودی در مقابل دشمن با ۶ گردان توپخانه مقاومت نمود	ادامه تک	تیپ ۱	۱۷
خیلی خوب	پوشش زمینی به مساحت ۹۰ کیلومتر	ادامه تک	تیپ ۱	۱۸

خیلی خوب	مقاومت گردان ۱۶۵ و تلفات ۱۰۰ نفر به دشمن	تصرف جاده اهواز	تیپ ۱	۱۹
خیلی خوب	مقاومت یک گروه ۱۰۶ در برابر ۲ تیپ زرهی	تصرف خرمشهر	تیپ ۱	۲۰
خیلی خوب	مقاومت ۵ روزه پادگان اصلی دژ در برابر دو لشکر زرهی	تصرف پادگان دژ	تیپ ۱	۲۱
خیلی خوب	مقاومت عناصر باقیمانده گردان ۱۵۱ و گردان ۱۶۵ در برابر گردان نیروی مخصوص دشمن و مجبور نمودن آن به عقب- نشینی	تصرف پل نو خرمشهر	تیپ ۱	۲۲
خیلی خوب	مقاومت در برابر تیپ ۲۶ زرهی و مجبور شدن دشمن به عقب‌نشینی	تصرف پادگان دژ	تیپ ۱	۲۳
خیلی خوب	مقاومت ۵ روزه عناصر گردان ۱۵۱ دژ	تصرف ۱ روزه مسیر ۱۷ کیلومتر شلمچه تا خرمشهر	تیپ ۱	۲۴
خیلی خوب	مقاومت ۲۸ روزه گردان‌های ۱۵۱، ۱۶۵، گردان تکاوران دریایی، نیروهای مردمی و عناصر ژاندارمری	تصرف ۳ روزه خرمشهر	تیپ ۱	۲۵
خیلی خوب	مقاومت تیپ ۱ در برابر ۳ تیپ دشمن	اشغال یک هفته‌های کرانه شمالی اروند	تیپ ۱	۲۶

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در مجموع عملکرد لشکر ۹۲ زرهی در پدافند منطقه‌ای به دلایل زیر خیلی خوب بوده است:

(۱) عملکرد ۲ تیپ از ۳ تیپ لشکر ۹۲ در پدافند منطقه‌ای خیلی خوب بوده است و فقط عملکرد تیپ ۳ ضعیف بوده در نتیجه عملکرد لشکر به عملکرد خوب تقلیل می‌یابد.

۲) با توجه به اینکه در اثر مقاومت ۷ روز آغازین جنگ در خرمشهر، بستان، رقابیه، عین خوش و دهلران دشمن متحمل تلفات سنگینی شد و ارتش عراق حتی از رسیدن به اهداف اولیه خود ناکام شد و مجبور به توقف در مناطق ناخواسته و نامناسب شد در نتیجه عملکرد لشکر ۹۲ خیلی خوب بوده است.

۳) از آنجایی که در اثر عملیات پدافندی یگان‌های لشکر ۹۲ زرهی در روز یکم مهرماه ۱۳۵۹ سپاه ۳ با ۵ لشکر زرهی و مکانیزه خود که تمام توان زرهی ارتش عراق محسوب می‌شد، با یک لشکر با توان رزمی زیر ۵۰ درصد به‌جز در معبر شماره ۱ که تا مجاور رودخانه دوبرج (حدود ۷ کیلومتر)، پیشروی نمود در هیچ معبری نتوانست پیشروی کند. عملکرد لشکر ۹۲ خیلی خوب بوده است.

۴) نیروهای عراقی از نظر توان رزمی به نیروهای ایرانی بیش از ۴ به ۱ بود و طبق برآوردهای نظامی، هر نیروی مکانیزه و زرهی حمله‌ور با چنین برتری نسبی در زمین باز و بدون موانع طبیعی و مصنوعی بایستی بتواند بیش از ۵ کیلومتر در ساعت پیشروی کند. لذا، ارتش عراق بایستی ظرف چند ساعت به حاشیه شهر خرمشهر رسیده و در چند روز اول شهر را اشغال می‌نمود. ولی نیروهای عراقی تا مدت ۱۰ روز نتوانستند به حاشیه خارجی شهر خرمشهر برسند و اشغال شهر نیز ۲۴ روز دیگر به طول انجامید و نبرد خرمشهر ۳۴ روز طول کشید. ضمن اینکه ارتش متجاوز عراق اصولاً در دسترسی به هدف نهایی خود در این منطقه که اشغال جزیره آبادان و تهدید بندرها ماهشهر و امام خمینی بود، به کلی ناموفق و ناکام ماند لذا از با توجه به اینکه ارتش عراق به اهداف خود دست نیافت عملکرد لشکر ۹۲ عالی بوده است.

۵) با توجه به آنکه نیروهای مدافع لشکر ۹۲ در منطقه عملیات خوزستان، به‌ویژه منطقه غرب خرمشهر، مواضع پدافندی مناسبی نداشتند و از سنگر و حفاظ و جان‌پناه مناسب بی‌بهره بودند. خطوط پدافندی در عمق ایجاد نشده بود، و نقاط اتکائی وجود نداشت تا با تکیه بر آن‌ها مناطق مختلف دفاع مناسب شود. تسهیلات مهندسی نیز در اختیار واحدها

نبود تا سریعاً مواضع مناسب با احداث خاکریز ایجاد نمایند. با این شرایط نامناسب پدافندی که، لشکر ۹۲ با توان رزمی زیر ۵۰٪ از خود ارائه داد عملکرد عالی داشته است. (۶) با توجه به مشکلات پیش آمده در اثر کودتای نقاب و نبود فرمانده کارآزموده و باتجربه عملیاتی در سطح یگان‌های تیپ‌های لشکر ۹۲ در شروع جنگ تحمیلی باید گفت عملکرد لشکر ۹۲ در پدافند منطقه‌ای عالی بوده است.

قدردانی:

از پژوهشکده دفاع مقدس دافوس بابت پیگیری‌ها و هماهنگی‌های لازم جهت راهنمایی و جلسات خبرگی به‌منظور ثبت مقاله حاضر و نیز کلیه اندیشمندان و پژوهشگرانی که در خلال تحقیق خالصانه دیدگاه‌ها و نقطه نظرات علمی و کارشناسی خود را ارائه نمودند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

منابع

- حسینی، سید یعقوب، (۱۳۸۹)، دژ خرمشهر، انتشارات ایران سبز، چاپ اول
- حسینی، سید یعقوب، (۱۳۹۳)، نبردهای منطقه خرمشهر و آبادان در سال اول جنگ تحمیلی، انتشارات ایران سبز، چاپ اول
- جان مرشایمر (۱۳۹۰)، تراژدی سیاست قدرت‌های بزرگ، ترجمه غلامعلی چگینی‌زاده انتشارات وزارت امور خارجه، چاپ اول
- رستمی، محمود، (۱۳۸۶)، فرهنگ واژه‌های نظامی، انتشارات ایران سبز، چاپ اول
- عزتی، عزت‌الله، (۱۴۰۱)، جغرافیای نظامی نوین ایران، انتشارات دافوس، چاپ سوم
- کیانی، سورنا، (۱۳۸۸)، حماسه سرزمین خورشید، انتشارات دافوس، چاپ اول
- حسینی سعدی، حسین، (۱۳۹۹)، گروه مؤلفان، ارتش در دفاع مقدس، جلد اول، انتشارات دافوس
- حسینی، سید یعقوب، (۱۳۹۲)، تیپ ۱ لشکر ۹۲ زرهی در آغاز جنگ تحمیلی، انتشارات هیئت معارف جنگ، چاپ اول
- شیدایی، محمدرضا، (۱۳۹۴)، سومین همایش سلسله عملیات غرب خوزستان در سال اول جنگ تحمیلی، انتشارات دافوس، چاپ اول
- خوش‌رو، سجاد، (۱۴۰۱)، عملکرد لشکر ۹۲ زرهی اهواز در سال اول دفاع مقدس در تشبیت متجاوز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده فرماندهی و ستاد، دانشگاه فرماندهی و ستاد

Morgenthau, H. J (1985), Politics among nations: New York: Alfred Knopf.

Mersheimer, John J, (2001), The tragedy of the great Power, New York.